

Kaikki oppii!

**Pidennetty oppivelvollisuus
ja oppimisen mahdollisuudet**

Sisältö

Lukijalle	3
Oppimisen tuki	4
Pidennettyyn oppivelvollisuuteen hakeminen lapsen ollessa varhaiskasvatuksessa	6
Pidennetty oppivelvollisuus käytännössä	7
Pohditaan esiopetuksen aikana	8
Esimerkkitarina: Maisan polku koululaiseksi	10
Varhaiskasvatus	12
Esiopetus	13
Perusopetus	14
Oppiaineittain ja toiminta-alueittain järjestettävä opetus	15
Esimerkkitarina jatkuu: Maisan koulupolku	17
Mitä tarkoittaa?	
Pidennetty oppivelvollisuus	19
Eriyisen tuen päätös	20
Pedagoginen selvitys	22
HOJKS	23
Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä myöhemmin (POL 27 §)	24
Oppimisen tuen kolme tasoa	24
Toiminta-alueittain järjestettävä opetus	25
Eriyiset opetusjärjestelyt (POL 18 §)	26
Opiskeluhoito	26
Aamu- ja iltapäivätoiminta	27
Opetuksen yhteistyötahoja	28
Otteita perusopetuslaista (1998/628) sekä oppivelvollisuuslaista (2020/1214)	29
Hyödyllisiä materiaaleja ja linkkejä	31
Lähteet	32
Muistiinpanoja	33

LUKIJALLE

Tämän oppaan tarkoituksena on antaa tietoa huomioitavista asioista, kun suunnitellaan vaikeasti vammaisen tai vakavasti sairaan lapsen koulupolkua. Opas on suunnattu huoltajille, kuntoutustyön ja terveydenhoidon ammattilaisille, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstölle.

Kun perheeseen syntyy vaikeasti vammaisen tai vakavasti sairaan lapsi, moni arkinen asia vaatii huomioimista, terveys- ja kuntoutustyöntekijöiltä tarvitaan ohjeistusta sekä lisäksi kasvun ja oppimisen tukemiseksi tarvitaan hallinnollisia päätöksiä. Myös lapsen koulupolku vaatii huolellista suunnittelua. Suunnitteluvaiheessa pohditaan esiopetuksen toteutumista sekä sitä, millainen luokka ja oppimisympäristö olisi lapselle paras mahdollinen perusopetuksessa, mitä apuvälineitä päiväkotiin tai kouluun tarvitaan ja millainen opetus sopii lapselle. Vaikeasti vammaisen tai sairaan lapsi hyötyy mahdollisesti myös pidennetystä oppivelvollisuudesta, joka lakisääteisyytensä ansiosta turvaa lapsen oikeuden esimerkiksi pienempään ryhmäkokoon.

Tässä oppaassa kuvataan, miten pidennetty oppivelvollisuus vaikuttaa lapsen opintopolkuun. Oppaassa kerrotaan esimerkiksi siitä, millaisia vaihtoehtoja lapsella on esiopetuksen kestossa ennen perusopetuksen aloittamista. Oppaassa kerrotaan myös lyhyesti perusopetuksen opetus-suunnitelmavaihtoehtoista. Lapsen koulupolun varrella laaditaan monia asiakirjoja, joiden tavoitteena on kuvata, kuinka lapsen kouluarki ja opetus käytännössä järjestetään. Oppaassa havainnollistetaan, miten erityisen tuen päätös mahdollistaa oppimisen tuen lapselle esi- ja perusopetuksessa. Lisäksi oppaassa kerrotaan opetukseen ja hallinnollisiin päätöksiin liittyvistä asiakirjoista sekä termeistä, joita käytetään esi- ja perusopetuksessa.

Opas on kirjoitettu osana VIP-verkoston toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen teemaryhmän toimintaa.

OPPIMISEN TUKEA

Esi- ja perusopetuksessa lapsella on oikeus oppimisen ja toimintakykynsä ylläpitämisen tukeen. Suomessa **kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuki** on jaettu kolmeen tasoon: **yleinen, tehostettu ja erityinen tuki**. Tässä oppaassa pohditaan erityisen tuen tasolla olevan, vaikeasti vammaisen tai vakavasti sairaan lapsen esi- ja perusopetuksen järjestämistä.

Erityinen tuki on lapsen kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuen vahvin tuen taso, joka muodostuu erityisopetuksesta ja lapsen tarvitsemasta muusta tuesta. Erityisopetus on oppimisen tukea, muu tuki puolestaan lapsen toimintakyvyn ylläpitämisen tukemista, esimerkiksi arjen taitojen harjoittelua. Lapselle tehdään opetuksen järjestäjän puolesta **erityisen tuen päätös**, jossa päätetään lapsen opetuspaikka ja se, miten opetus järjestetään. Ennen päätöksen tekoa kuullaan oppilasta ja huoltajaa. Heille selvitetään erityiseen tukeen ja päätöksen tekemiseen liittyvät asiat. Erityisen tuen päätöksen yhteydessä päätetään myös hänelle myönnetty avustajapalvelut ja apuvälineet sekä esimerkiksi Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin ohjauspalvelut.

Lapsen tulevan koulupolun suunnittelu voidaan aloittaa jo sinä vuonna, kun lapsi täyttää 4 vuotta. Varhainen suunnittelu antaa lapsen asuinkunnan opetuksen järjestäjälle mahdollisuuden pohtia, millainen opetuspaikka palvelisi lasta parhaiten esi- ja perusopetuksessa. Opetuspaikkana voi olla esiopetusvaiheessa esimerkiksi päiväkotia, koulu tai muu esiopetusta antava yksikkö. Pohdinnassa huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet opetusryhmän kokoon ja oppimisympäristöön liittyen eli asioita, joista päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.

Erityisen tuen päätöksen yhteydessä päätetään myös pidennetystä oppivelvollisuudesta. **Pidennetty oppivelvollisuus** tarkoittaa oppivelvollisuuden alkamista vuotta säädettyä aiemmin eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta. Yleisesti oppivelvollisuus alkaa lapsilla vuotta myöhemmin eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää 7 vuotta. Pidennetty oppivelvollisuutta suositellaan lapselle, jolla on vaikea kehitysvamma tai vakava sairaus tai kehityksessään viivettä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden tarkoituksena on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Tavoitteena on, että pidennetyn oppivelvollisuuden päätös tehtäisiin jo lapsen ollessa 5-vuotias. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen siirtyminen on mahdollista myös esi- ja perusopetuksen aikana.

Erityisen tuen päätöksen saaneelle lapselle laaditaan esi- ja perusopetuksessa henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS sekä tarvittaessa myös lapsen esiopetuksen suunnitelma eli leops. Jos esiopetuksessa oleva lapsi tarvitsee lisäksi täydentävää varhaiskasvatusta, tulee hänelle laatia varhaiskasvatustilain mukaan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu. Lapsen vasuun kirjataan hänen tarvitsema tuki. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjataan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Ei ole estettä tehdä lapselle yhtä suunnitelmaa, joka sisältää lapsen esiopetuksen suunnitelman, HOJKSin ja lapsen vasun, kunhan suunnitelmasta käy selkeästi ilmi, mikä on esiopetuksen ja HOJKSin tavoitteita ja mikä täydentävän varhaiskasvatuksen aikaa koskevaa. On hyvä huomioida, että täydentävää varhaiskasvatusta saava esiopetuksen lapsi, on kahden eri lain perusteella erityisessä tuessa. Varhaiskasvatustilain alaisessa täydentävässä varhaiskasvatuksessa tehtävä erityisen tuen päätöksen perustelu kirjataan lapsen vasuun. On siis hyvä huomata, että lapsen vasua tulisi voida käyttää hallintopäätöksen pohjana, jos lapsen esiopetussuunnitelma ja HOJKS ovat samaa asiakirjaa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on hyvä pohtia, miten tämä lain velvoite toteutetaan. Vaihtoehtona on, että tehdään erilliset suunnitelmat tai laaditaan lomakkeet, jotka kattavat nämä suunnitelmat. Suunnitelmat voidaan laatia siten, että ensimmäiset sivut koskevat esiopetuksen osuutta sekä HOJKSia ja seuraavilla sivuilla kuvataan, miten varhaiskasvatus toteutetaan. Perustiedot ovat kuitenkin samat molemmissa lomakkeissa. Henkilöstö ottaa huomioon työskentelyssään lapsen päivän kokonaisuutena.

Mikäli sinulla herää kysymyksiä, jotka koskevat oman lapsesi tai esioppilaasi kehitystä, oppimisen, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukemista, ota yhteyttä paikalliseen varhaiskasvatukseen tai esi- ja perusopetuksen asiakaspalveluun tai palvelunohjaukseen, varhaiskasvatuksen erityisopettajaan tai lapsen terveydenhuollon moniammatillisen ryhmän asiantuntijoihin.

Käsitteistä voit lukea lisää tämän oppaan ”Mitä tarkoittaa”-osuudesta alkaen sivulta 19.

PIDENNETTYYN OPPIVELVOLLISUUTEEN HAKEMINEN LAPSEN OLLESSA VARHAISKASVATUKSESSA

- Huoltaja ilmoittaa asuinkuntansa opetuksen järjestäjälle lapsensa erityisen tuen sekä pidennetyn oppivelvollisuuden tarpeesta.
  - Voit kysyä asuinkuntasi käytänteistä myös kunnan varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen asiakaspalvelusta tai palvelunohjauksesta.
  - Terveydenhuollon moniammatillisen ryhmän vastuulla on auttaa huoltajia, kun ilmoitetaan pidennetyn oppivelvollisuuden tarpeesta opetuksen järjestäjälle.
- Huoltaja liittää hakemukseen tarvittavat lääkärin tai psykologin asiantuntijalausunnat, joissa lapsen vammaisuuden tai sairauden aste määritellään. Asiantuntijalausuntojen hankkimisessa auttaa lapsen parissa toimiva terveydenhuollon moniammatillinen ryhmä (esimerkiksi kuntoutusohjaaja, lääkäri).
- Opetuksen järjestäjä järjestää lapsen ja huoltajien kuulemistilaisuuden, jossa käsitellään sekä pidennettyyn oppivelvollisuuteen että erityiseen tukeen liittyviä asioita, erityisen tuen päätöksen sisältöä ja perusteluja. Lasta kuullaan hänen ikä kautensa ja edellytystensä mukaisesti.
- Erityisen tuen päätöksessä päätetään useista lapsen oikeusturvan tai resurssien käytön kannalta keskeisistä asioista. Pidennetystä oppivelvollisuudesta päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.
- Erityisen tuen päätökseen merkitään, että pidennetty oppivelvollisuus alkaa 1.8. sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta.
- Opetuksen järjestäjä päättää lapsen esiopetuspaikasta erityisen tuen päätöksessä.

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS KÄYTÄNNÖSSÄ

5-vuotias

Huoltajien valinnan mukaan

- Lapsi voi aloittaa maksuttoman, oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen.
- Lapselle on tehty erityisen tuen päätös. Erityisen tuen päätöksessä on maininta, että lapsen pidennetty oppivelvollisuus alkaa 1.8. sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta.

Lapselle tehdään esiopetuksessa henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Jos esiopetuksessa oleva lapsi tarvitsee tämän lisäksi täydentävää varhaiskasvatusta, tulee hänelle laatia lain mukaan myös lapsen vasu ja tehdä hänestä erityisen tuen päätös täydentävän varhaiskasvatuksen ajalle. HUOM! Lapsen esiopetussuunnitelma, HOJKS ja lapsen vasu voivat olla yhteinen asiakirja, josta käy selkeästi ilmi mikä osuus on leops/HOJKSia ja lapsen vasua.

TAI

- Lapsi jatkaa varhaiskasvatuksessa ja hänelle tehdään erityisen tuen hallintopäätös. Lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu.

6-vuotias

- Pidennetty oppivelvollisuus alkaa 1.8. sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta.
- Lapsi on pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvassa **esiopetuksessa ja hän on oppivelvollinen.**
- Lapsi saa erityistä tukea ja hänelle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS (pohjautuu esiopetuksen opetussuunnitelmaan).
- Jos esiopetuksessa oleva lapsi tarvitsee tämän lisäksi täydentävää varhaiskasvatusta, tulee hänelle laatia lain mukaan myös lapsen vasu ja tehdä hallintopäätös erityisestä tuesta täydentävän varhaiskasvatuksen ajalle.

HUOM! Lapsen esiopetussuunnitelma, HOJKS ja lapsen vasu voivat olla yhteinen asiakirja, joissa osa-alueet on kirjattu omina osuuksinaan.

POHDITAA ESIOPETUKSEN AIKANA:

6-vuotias

- **Siirtykö lapsi perusopetuksen piiriin yhden esiopetusvuoden jälkeen sinä vuonna, kun hän täyttää 7 vuotta?**
  - Millainen oppimisympäristö sopii lapselle?
  - Tarvitaanko erityisen tuen päätöksen tarkistamista, jos siirrytään perusopetukseen?
- **Hyötykö lapsi esiopetuksessa jatkamisesta seuraavanakin lukuvuonna eli 7-vuotiaana?**
  - Jos on lapsen edun mukaista jatkaa seuraavana lukuvuonna esiopetuksessa, tehdään perusopetuslain 27 pykälän mukainen päätös aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Tähän päätökseen tarvitaan perusteluksi psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys.
  - Millainen oppimisympäristö valitaan?
  - Tarvitaanko erityisen tuen päätöksen tarkistamista, jos lapsi jatkaa esiopetuksessa?
  - Kuinka esiopetus tukee lapsen kouluvalmiuksia ja antaa paremmat mahdollisuudet selviytyä perusopetuksessa?

HUOM! Mikäli lapsi on osallistunut oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen 5-vuotiaana, on ns. kolmas esiopetusvuosi mahdollinen vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa esimerkiksi silloin, jos lapsella on paljon poissaoloja esiopetuksesta. Kolmas esiopetusvuosi on mahdollinen perusopetuslain 27 pykälän mukaisella päätöksellä (oppivelvollisuuden aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin). Päätöksen tulee pohjautua psykologiseen tai lääketieteelliseen selvitykseen sekä harkintaan siitä, että lapsella on paremmat valmiudet opiskella vaativammin tavoittein perusopetuksen alkaessa ja selviytyä koulunkäynnistä paremmin kolmannen esiopetusvuoden jälkeen.

7-vuotias

- **Lapsi jatkaa esiopetuksessa** perusopetuslain 27 pykälän mukaisen päätöksen mukaisesti.
- Erityisen tuen päätös tarkistetaan tarvittaessa.

TAI

- **Lapsi siirtyy perusopetuksen piiriin.**
- Oppilas opiskelee perusopetuksessa joko **oppiaineittain tai toiminta-alueittain** järjestettävässä opetuksessa.

- Oppilaan pääsääntöisestä opetusryhmästä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.
- Oppilaan erityisen tuen päätös tarkistetaan tarvittaessa lukuvuoden aikana (esim. oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen, tarvittaessa siirtyminen toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen)

8-vuotias

Mikäli lapselle on haettu päätös perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin (POL 27 §), lapsi aloittaa perusopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Lapsi aloittaa ensimmäisen luokan vuotta ikätovereitaan myöhemmin ja myös perusopetus päättyy vuotta ikätovereita myöhemmin.

- Oppilaan opetus järjestetään perusopetuksessa joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Toiminta-alueittain järjestetystä opetuksesta päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.
- Oppilaan pääsääntöisestä opetusryhmästä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.
- Oppilaan erityisen tuen päätös tarkistetaan tarvittaessa lukuvuoden aikana (esim. oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen, tarvittaessa siirtyminen toiminta-alueittaiseen opetukseen, avustajapalvelut, apuvälineet).

Mikäli esi- tai perusopetuksen aikana havaitaan, että lapsi hyötyisi pidennetystä oppivelvollisuudesta:

- Huoltaja ilmoittaa lapsen pidennetyn oppivelvollisuuden ja erityisen tuen tarpeesta asuinkuntansa opetuksen järjestäjälle.
- Huoltaja hankkii tarvittavat asiantuntijalausunnat, joilla lapsen vammaisuuden tai sairauden aste määritellään.
- Huoltajalle ja lapselle järjestetään kuulemistilaisuus.
- Opetuksen järjestäjä päättää lapsen opetuspaikasta erityisen tuen päätöksen yhteydessä.

Katso kuvio ”Esi- ja perusopetuksen polku ja tarvittavat päätökset” www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus tai tämän oppaan sivulta 19.

Esimerkkitarina: MAISAN POLKU KOULULAISEKSI

Moi!

Tässä on meidän perhe: äiti Satu, isä Ville ja lapset Maisa ja Malla. Maisa ja Malla ovat kaksosia, jotka syntyivät 10 viikkoa ennen laskettua aikaa. Malla etenee touhuissaan ja toimissaan ikätasoisesti. Maisalla todettiin syntymän jälkeen aivovaurio, jonka seurauksena hänellä on CP-vamma. Maisa tarvitsee liikkumisen apuvälineeksi pyörätuolia, hän kommunikoi ja on vuorovaikutuksessa yksittäisillä sanoilla ja lyhyillä lauseilla, äännähdyksillä sekä ilmeillä ja eleillä. Maisa hahmottaa selkeitä kuvia sekä esineitä lähietäisyydeltä. Maisa nauttii, kun saa olla aikuisen kanssa kahden. Hän ärsyyntyy kovista äänistä ja vilinästä.

Meistä on ollut hienoa, kun tytöt olivat samassa päiväkotiryhmässä. Varhaiskasvatuksen työntekijät tulivat tutuiksi ja arki helpottui, kun oli vain yksi hoitopaikkapysähdys ennen töihin menoa. Mallalta kuultiin päivän tapahtumat ja se helpotti myös Maisan kanssa kommunikointia.

Kun Maisa ja Malla olivat 4-vuotiaita, päiväkodilla pidetyssä palaverissa kerrottiin, että Maisa voisi aloittaa jo 5-vuotiaana esikoulun. Meistä tämä tuntui ensin hassulta! Miksi Maisa menisi jo esikouluun, kun moni arkinen asia oli hänelle haastavaa? Palaverissa varhaiskasvatuksen erityisopettaja, Maisan terapeutit ja kuntoutusohjaaja sairaalasta kertoivat, että vuotta aiemmin aloitettu esiopetus tukisi Maisan kasvua ja kehitystä koululaiseksi. Käytännössä meidän vanhempien tuli hakea Maisalle kunnan opetusjohtajalta päätöstä pidennetystä oppi-velvollisuudesta ja erityisestä tuesta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja auttoi meitä hakupapereiden täyttämässä ja sairaalan kuntoutusohjaaja huolehti meille ajan Maisan hoidosta vastaavalle lääkärille. Lääkäri kirjoitti Maisalle lausunnon vaikeasta vammasta. Samalla todettiin, että Maisalla oli näkövamma. Maisa kävi myös psykologin arvioinneissa, joista saimme lisätietoa Maisan taidoista koulupolun suunnittelun avuksi.

Keväällä meillä oli opetusjohtajan kanssa tapaaminen, jonne otimme Maisan mukaan. Tapaamisessa, jota kutsuttiin huoltajan kuulemiseksi, kävimme läpi pidennettyyn oppivelvollisuuteen ja erityisen tuen päätökseen liittyviä asioita, kuten tarvitseeko Maisa apua ja tukea oppimisen ja toimintakyvyn ylläpitämiseen. Tapaamisessa kysyttiin, että haluaisimmeko, että Maisa aloittaisi esiopetuksen ensi syksynä? Esiopetuksen aloittaminen on mahdollista sinä vuonna, kun lapsi täyttää 5 vuotta. Vastasimme, että kyllä!

Elokuussa Maisa aloitti esiopetuksen samassa tutussa päiväkotiryhmässä. Malla oli samassa ryhmässä 5-vuotiaiden toimintaryhmissä ja Maisa virallisesti eskarissa. Esikoulun aloittamisen myötä Maisalle tehtiin HOJKS, jossa näkyivät Maisan esiopetuksen tavoitteet. Maisan tavoitteena oli vaihtoehdoista valitseminen,

tervehtiminen, silmä-käsiyhteistyön harjoittelu sekä sosiaalisissa tilanteissa oman vuoron odottaminen. Lisäksi HOJKSiin oli kirjattu, minkä verran varhaiskasvatuksen erityisopettaja on Maisan kanssa ja miten Maisan esiopetusta käytännössä järjestetään päiväkodilla. Maisa osallistui välillä samaan toimintaan kuin Malla, ja toisinaan hän oli mukana 3–4-vuotiaiden toiminnassa tai esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajan kanssa ihan kahdestaan. Maisalle tehtiin lapsen vasu täydentävän varhaiskasvatuksen ajaksi. Lapsen vasu oli HOJKSin kanssa samassa asiakirjassa omana osuutenaan.

Maisan ensimmäisen esiopetusvuoden keväällä kokoontuimme palaveriin, johon tuli myös koulun erityisopettaja. Erityisopettaja suositteli, että Maisa siirtyisi toisena esiopetusvuotenaan jo koulun puolelle. Meitä ajatus hirvitti, sillä erityisopettajan ehdottama Sydänmäen koulu sijaitsi toisella puolella kaupunkia eikä Maisa tuntenut koulusta ketään. Lisäksi Maisan kuljettaminen ja hakeminen koulusta olisi haastavaa. Erityisopettaja kertoi, että koulussa oli hyvät ja esteettömät tilat sekä sopiva opetusryhmä Maisalle. Päiväkodista myös suositeltiin Sydänmäen kouluun siirtymistä, sillä Maisan esiopetuspaikka päiväkodissa muuttuisi. Seuraavana vuonna päiväkodin eskariryhmä sijaitsisi rakennuksen toisessa kerroksessa, ja ryhmä olisi aika vilkas ja äänekäs. Palaverissa myös juteltiin koulumatkasta: Maisalle voitaisiin hakea koulukyyditystä uuteen esiopetuspaikkaansa.

Kävimme koko perheellä tutustumassa kouluun ja luokkaan. Käynnin jälkeen olimme sitä mieltä, että tämä luokka olisi Maisalle oikea paikka. Maisakin oli aivan innoissaan luokan tavaroista, etenkin aurinkokeinusta.

Keväällä päiväkodilla pidettiin palaveri, jossa meitä huoltajia kuultiin Maisan pedagogiseen selvitykseen liittyvissä asioissa. Totesimme, että Maisa tarvitsee apuvälineitä kouluun (seisomateline, kohopulpetti, työtuoli, kohdevalo) sekä koulunkäynninohjaajan apua kaikessa päivittäisessä toiminnassaan koulussa. Lisäksi Maisa tarvitsee koulukyydityksen ja iltapäivähoitoa. Saimme kesän alussa Maisan uuden erityisen tuen päätöksen, jossa Maisan esikoulupaikaksi ja myöhemmin perusopetuksen opetuspaikaksi oli kirjattu Sydänmäen koulu. Erityisen tuen päätökseen oli kirjattu myös koulunkäynninohjaajan antama tuki, Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin tukipalvelut, pidennetty oppivelvollisuus sekä apuvälineet.

Seuraavana syksynä Malla meni tuttuun päiväkotiin eskari-ryhmään ja Maisa kulki taksilla Sydänmäen kouluun omaan luokkaansa. Maisan luokalla oli yhteensä kuusi lasta, joista kaikki muut olivat 1–3-luokkalaisia. Lukuvuoden päätteeksi molemmat tytöt saivat osallistumistodistukset esiopetuksesta. Malla siirtyi seuraavana syksyllä omaan lähikouluun ensimmäiselle luokalle. Maisa jatkoi ensimmäiselle luokalle samassa ryhmässä ja saman opettajan kanssa kuin esiopetuksessa.

VARHAISKASVATUS

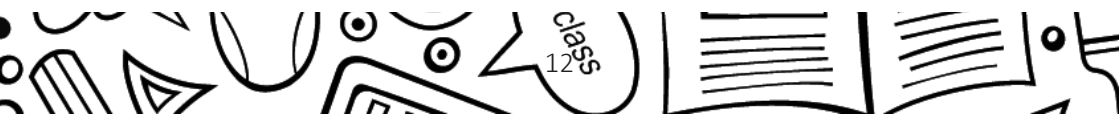
Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta. Huoltajat päättävät lapsensa osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus on 0–6-vuotiaan lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatus tukee lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle.

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu varhaiskasvatustilain velvoittamana. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatustilain 15 a pykälässä on säädetty. Varhaiskasvatustin järjestäjä on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatustin järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukenä. Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatustin suunnitelmaan.

Lähde:

www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatustin suunnitelmien-perusteet

ESIOPETUS

Esiopetuksessa noudatetaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Esiopetuksen tavoitteena on antaa lapselle valmiuksia ja taitoja, jotka tukevat lapsen siirtymistä perusopetukseen eli koulupolulle. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodissa, koulussa tai muussa soveltuvaan paikassa. Perusopetusasetuksen (852/1998) 3 pykälän 2 momentin mukaan esiopetusta annetaan vähintään 700 tuntia vuodessa. Esiopetuksessa oppimisen tuen tasona ovat joko yleinen, tehostettu tai erityinen tuki. Erityistä tukea saavan lapsen esiopetuspaikasta päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen esiopetus voi kestää 1 tai 2 vuotta.

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja hyödynnetään lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen toteutuksessa. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista voit lukea tarkemmin esiopetuksen sisällöistä ja tavoitteista sekä toteuttamistavoista.

Lapsen saama tuki kasvulle, oppimiselle ja toimintakyvylle liittyvät lapsen arjessa vahvasti yhteen. Esiopetuksessa erityisen tuen tasolla olevalle lapselle asetetaan oppimiseen ja toimintakyvyn ylläpitämiseen yksilöllisiä oppimisen tavoitteita, jotka kirjataan HOJKSiin. Jos esiopetuksessa oleva lapsi tarvitsee tämän lisäksi täydentävää varhaiskasvatusta, tulee hänelle laatia lain mukaan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu. HOJKS, lapsen esiopetus-suunnitelma (leops) ja lapsen vasu voivat olla myös yhteisessä asiakirjassa, selkeästi omina osuuksinaan kirjattuna.

Vaikka lapsi olisi esiopetuksessa perusopetuksen luokassa koulussa, opetusta ei voi järjestää oppiaineittain tai toiminta-alueittain.

Oppiaineittain tai toiminta-alueittain järjestettävä opetus on mahdollista vasta peruskoulun ensimmäiseltä luokalta alkaen. Esiopetuksessa lapsella on aina esiopetuksen opetussuunnitelmaan pohjautuvat oppimistavoitteet. Koulussa järjestettävässä aamu- ja/tai iltapäivätoiminnassa ei esiopetukseen osallistuvalla lapsella laadita lapsen vasua, sillä aamu- ja/tai iltapäivätoiminta ei ole varhaiskasvatustilasta alaista toimintaa.

Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-esiopetus

PERUSOPETUS

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi voi aloittaa perusopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää 7 vuotta. Perusopetuksen alkaessa oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain.

Oppiaineittain järjestettävässä opetuksessa opiskellaan oppiaineita kuten esimerkiksi äidinkieltä, matematiikkaa ja taito- ja taideaineita. Oppiaineittain järjestetyn opetuksen tavoitteista ja sisällöistä voit lukea paikallisesta perusopetuksen opetussuunnitelmasta. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tarkemmin oppiaineiden opetuksesta (vuosiviikkotunnit, vuosiluokat), sisällöistä ja tavoitteista.

Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen perusteena on normien mukaan vaikea kehitysvamma, vakava vamma tai sairaus. Toiminta-alueittaisessa opetuksessa ei ole oppiaineita vaan toiminta-alueita, kuten motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot sekä kognitiiviset taidot. Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen tavoitteet ovat jokaisella oppilaalla yksilölliset ja ne määritellään toiminta-alueittain. Tavoitteet ja opetuksen sisältö kuvataan oppilaan HOJKSissa. Myös toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen sisällöistä voit lukea paikallisesta perusopetuksen opetussuunnitelmasta.

Päätös lapselle sopivimmasta tavasta järjestää opetus tehdään yhteistyössä huoltajan kanssa. Mikäli lapselle valitaan toiminta-alueittain järjestettävä opetus, siitä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.

OPPIAINEITTAIN JA TOIMINTA-ALUEITTAIN JÄRJESTETTÄVÄ OPETUS

Oppiaineittain järjestettävä opetus	Toiminta-alueittain järjestettävä opetus
Oppilas voi saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea.	Oppilas saa aina erityistä tukea.
Pidennetyt oppivelvollisuuden päätös ei ole välttämätön.	Oppilaalla on yleensä päätös pidennetyistä oppivelvollisuuksista.
Pidennetty oppivelvollisuus mahdollistaa opiskelun oppiainekokonaisuuksittain (paikallinen opetussuunnitelma määrittää) sekä oppilas voidaan vapauttaa toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opiskelusta.	
Sekä pelkkää erityistä tukea saavan oppilaan että myös pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden luokkakoot on säädetty perusopetusasetuksessa (2 §, 2 ja 3 mom).	Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan luokkakoot säädetty perusopetusasetuksessa (2§, 3 mom).
Viikkotuntimäärä paikallisen opetussuunnitelman ja luokkatason mukaan.	Viikkotuntimäärä paikallisen opetussuunnitelman ja luokkatason mukaan.
Viikkotuntimäärää voidaan vähentää POL 18 §:n mukaisella päätöksellä esimerkiksi terveydentilaan liittyvistä syistä.	Viikkotuntimäärää voidaan vähentää POL 18 §:n mukaisella päätöksellä esimerkiksi terveydentilaan liittyvistä syistä.
Pääsääntöinen opetusryhmä määrittää erityisen tuen päätöksessä. Päätökselle on oltava vahvat perustelut ja syy voi olla vain oppilaan edusta lähtevä. Erityistä tukea saavalla oppilaalla päätös tehdään osana erityisen tuen päätöstä.	Pääsääntöinen opetusryhmä määrittää erityisen tuen päätöksessä. Päätökselle on oltava vahvat perustelut ja syy voi olla vain oppilaan edusta lähtevä. Erityistä tukea saavalla oppilaalla päätös tehdään osana erityisen tuen päätöstä.
Oppilaalla voi olla oppimissuunnitelma (tehostettu tuki) tai HOJKS (erityinen tuki).	Oppilaalla on aina HOJKS.
Yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt kuvataan oppiaineittain.	HOJKSissa määrittää yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi toiminta-alueittain.

Oppiaineittain järjestettävä opetus	Toiminta-alueittain järjestettävä opetus
Oppilaalla voi olla eri oppiaineissa yleinen tai yksilöllistetty oppimäärä.	Oppilaalla ei ole oppiaineita. Jos on valittu toiminta-alueittain järjestettävä opetus, oppilaalla ei voi myöskään olla yksilöllistettyjä oppimääriä eri oppiaineissa.
Yleisen oppimäärän mukaisesti opiskeltävien oppiaineiden sisältöjä voidaan opettaa käyttäen opiskelun erityisiä painoalueita.	
Oppiaineiden yksilöllistetyt tavoitteet HOJKSissa johdetaan paikallisen opetussuunnitelman eri oppiaineiden yleisistä tavoitteista (vuosiluokittain).	Toiminta-alueet voivat sisältää myös yksittäisiä oppiainepohjaisia tavoitteita (esim. matemaattiset taidot), jos oppilaalla on vahvuuksia, edellytyksiä tai kiinnostusta kyseisiin oppiaineisiin.
Yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteiden määrittämisessä voidaan hyödyntää myös alempien vuosiluokkien sisältöjä. Oppiaineen oppimäärien yksilöllistämässä tehdään yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa. Asiasta päätetään erityisen tuen päätöksessä.	Tavoitteena on antaa tietoja ja taitoja, joiden avulla oppilas suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Tavoitteiden laadinnassa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa ja hyödynnetään oppilaan vahvuuksia ja motivaatiota.
Oppiaineiden opiskelusta voidaan vapauttaa POL 18 §:n mukaisella päätöksellä ja vapautetun oppiaineen sijasta oppilaalla voi olla muiden oppiaineiden opetusta tai ohjattua toimintaa , joka voi olla esim. arjen taitojen tai sosiaalisten taitojen harjoittelua.	
Opetus voidaan järjestää vuosiluokkiin sitomattomasti (VSOP). Oppilaalla on oma opinto-ohjelma.	
Arviointi kuten paikallisessa opetussuunnitelmassa määrätään. Oppiaineiden yksilöllistettyjen oppimäärien todistusarviointi voi olla sanallinen.	Arviointi aina sanallinen.
Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät erityiset apuvälineet opetuksen järjestäjältä. Oppilaalla mahdollisuus hakea KELALta muita tarvitsemiaan apuvälineitä.	Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät erityiset apuvälineet opetuksen järjestäjältä. Oppilaalla mahdollisuus hakea KELALta muita tarvitsemiaan apuvälineitä.
Oppilaan päättötodistuksen arvosanat vaikuttavat toisen asteen opinto- vaihtoehtoihin.	Jatko-opintoina pääsääntöisesti työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA).

Esimerkkitarina jatkuu: MAISAN KOULUPOLKU

Äiti kertoo:

Maisan siirtyminen perusopetukseen, ekaluokkalaiseksi, tapahtui sujuvasti. Opettaja, koulunkäynninohjaajat ja luokkakaverit olivat tuttuja, koska Maisa oli ollut esiopetusvuoden samassa ryhmässä. Ensimmäisellä luokalla Maisalla alkoi oppiaineittain opiskelu, ja syksyn HOJKS-keskustelussa opettaja kertoi, että Maisalle yksilöllistetään oppiaineiden oppimääriä. Yksilöllistäminen tarkoitti, että Maisan arviointi tapahtuu hänen yksilöllisten tavoitteidensa mukaan eli Maisan opetus ei etene samaa tahtia kuin muiden ekaluokkalaisten. Maisan tavoitteiksi mietittiin yhdessä, että hän oppisi kotimaiset kirjaimet sekä lukemaan kaksikirjaimisia tavuja. Opettaja suositteli myös kokosanojen käyttöönottamista ja siksi Maisalle laitettiin tavoitteeksi myös oppia lukemaan kokosanoja. Matematiikassa Maisa harjoitteli kellonaikoja (tasan, puoli) sekä yhteen- ja vähennyslaskuja 0–10 lukualueella. Liikunnassa Maisan tavoitteita yksilöllistettiin, koska näkö- ja liikuntavamma haastavat liikkumista. Ympäristöopin ja uskonnon oppimäärät yksilöllistettiin, mutta musiikki ja kuvataide olivat yleisen oppimäärän mukaisia, toki HOJKS:ssa huomioitiin Maisan liikunta- ja näkövammaisen vaikutus oppimiselle ja osaamisen näyttämislle. Ensimmäinen kouluvuosi sujui hyvin näillä oppimäärän yksilöllistämisillä.

Seuraavat kouluvuodet menivät mukavasti. Maisan oppi tunnistamaan noin 30 kokosanaa, ja kirjainten yhdistäminen tavuiksi onnistui pikkuhiljaa. Maisa ei kuitenkaan oppinut alkuopetuksen aikana lukemaan, ja matematiikassakin taidot junnasivat paikallaan. Oppiaineiden oppimääriä yksilöllistettiin yksi kerrallaan lisää. Tämä tarkoitti uuden pedagogisen selvityksen laatimista sekä erityisen tuen päätöksen tarkistamista lähes joka kouluvuosi. Neljännellä luokalla Maisalla oli kaikki oppiaineiden oppimäärät yksilöllistetty ja hänet oli vapautettu englannin opiskelusta. Maisalla oli oppimisen tuen apuvälineenä iPad, jonka avulla hän pystyi kuuntelemaan oppikirjoja sekä pelaamaan oppimispelisovelluksia. iPad motivoi Maisaa paljon. Maisalla oli runsaasti oppimiseen liittyviä haasteita eikä oppiminen edennyt.

Neljannen luokan syksyn HOJKS-palaverissa Maisan opettaja ehdotti, että Maisa siirtyisi opiskelemaan toiminta-alueittain. Toiminta-alueittainen opiskelu tarkoittaisi, että oppiaineet poistuisivat ja sen sijaan Maisan opetus keskittyisi asioihin, joita Maisa tarvitsisi, jotta voisi elää mahdollisimman itsenäistä elämää. Koulussa harjoiteltaisiin niitä taitoja, joita hän tarvitsisi arkipäivässä. Maisan oli mahdollista jatkaa luku- ja kirjoitusharjoituksia ja myös matematiikan harjoituksia, koska niistä harjoituksista ja taitotavoitteista Maisa hyötyisi tulevaisuudessakin. Neljännellä luokalla Maisalla oli myös psykologin arviointi, ja psykologi suositteli toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen siirtymistä.

Neljännän luokan keväällä Maisalle tehtiin pedagoginen selvitys, jossa perusteltiin toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen siirtyminen. Meitä huoltajia kuultiin kuulemistilaisuudessa, johon Maisakin oli kutsuttu mukaan. Kuulemistilaisuudessa olimme samaa mieltä siitä, että toiminta-alueittaiseen opetukseen siirtyminen olisi Maisan edun mukainen ratkaisu. Kesällä saimme kotiin erityisen tuen päätöksen, jossa oli päätetty siirtyminen toiminta-alueittaiseen opetukseen sekä muut Maisan tarvitsemat oppimisen tuen asiat (koulunkäynninohjaaja ja apuvälineet, pidennetty oppivelvollisuus, Valterin ohjauspalvelut).

Maisa opiskeli perusopetusajan toiminta-alueittain. Maisalle kirjattiin HOJKSiin selkeät tavoitteet, jotka tähtäsivät itsenäiseen elämään. Tavoitteissa oli paljon päivittäistoiimiin sekä esimerkiksi rahankäyttöön ja kodinhoitoon ja ruoanlaittoon liittyviä asioita. Lisäksi Maisa harjoitteli kokosanoilla lukemista, mutta lukemisharjoittelu kohdistui arjessa tarvittaviin asioihin. Maisa harjoitteli myös laskimen käyttöä, jotta osaisi laskea, paljonko esimerkiksi ostokset maksavat. Opetuksesta poistuivat akateemiset oppitunnit ja koulupäivät olivat kokonaisvaltaisempia arjen taitojen harjoitteluun tähtäviä kokonaisuuksia. Yhdeksännän luokan päätteeksi meillä oli kotona tuplajuhlat. Maisa ja kaksoissisko Malla saivat päättötodistukset. Mallan todistuksen keskiarvo oli 8,9. Maisalla oli sanallinen todistus toiminta-alueittain arvioituna. Mallan opintie jatkuu kohti lukiota, Maisa jatkaa toisen asteen opintoihin ammattiopiston TELMA-linjalle (Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus).

Kuvio: Esi- ja perusopetuksen polku ja tarvittavat päätökset www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus

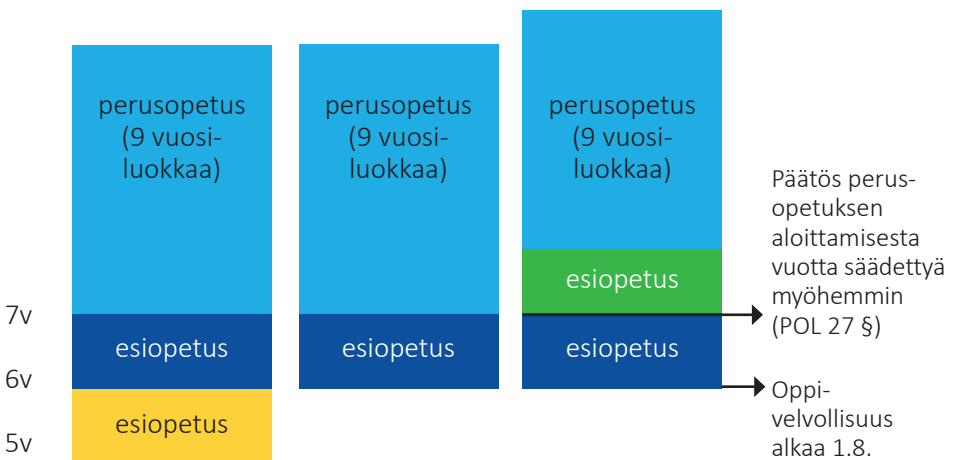
Mitä tarkoittaa?

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

Oppivelvollisuuslaissa (2 §) säädetään, että Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta. Tätä kutsutaan pidennetyksi oppivelvollisuudeksi. Pidennetystä oppivelvollisuudesta päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.

Pidennetty oppivelvollisuus tarkoittaa oppivelvollisuuden alkamista vuotta säädettyä aiemmin: oppivelvollisuus ei pidenny perusopetuksen keskeltä tai lopusta. Suomessa oppivelvollisuus päättyy 18-vuotiaana. Mikäli lapsi aloittaa perusopetuksen 7-vuotiaana, hän etenee opinnoissaan samalla vuosiluokalla kuin ikätoverinsa. Jos lapsi aloittaa ensimmäisen luokan 8-vuotiaana (perusopetuslain 27 pykälän mukaisella päätöksellä) eli vuotta ikätovereitaan myöhemmin, hän on koko perusopetuksen ajan vuotta alemmalla luokalla kuin ikätoverinsa.

18v Oppivelvollisuus päättyy

Kuvio: pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoja

www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus

Huoltajat hakevat lapselleen päätöstä erityisestä tuesta sekä pidennetystä oppivelvollisuudesta opetuksen järjestäjältä. Mikäli sinulla herää kysymyksiä, jotka koskevat oman lapsesi tai esioppilaasi kehitystä, oppimisen, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukemista, ota yhteyttä paikalliseen varhaiskasvatuksen tai esi- ja perusopetuksen asiakaspalveluun tai palvelunohjaukseen, varhaiskasvatuksen erityisopettajaan tai lapsen terveydenhuollon moniammatillisen ryhmän asiantuntijoihin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas on aina myös erityistä tukea saava oppilas. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta on hallinnollinen päätös, ja siitä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.

Usein pidennetyn oppivelvollisuuden ja erityisen tuen päätökset tehdään lapsen siirtyessä esiopetukseen. Jos päätös on jäänyt tekemättä tai oppilaan tilanne muuttuu esi- tai perusopetuksen aikana, voidaan päätös poikkeuksellisesti tehdä myöhemminkin. Tällöin oppivelvollisuus ei voi enää pidentyä, mutta päätös vaikuttaa oppilaan opetusryhmän kokoon ja se voi vaikuttaa myös opetettaviin oppiaineisiin. Päätös vaikuttaa myös opetuksen järjestäjän saamaan rahoitukseen.

ERITYISEN TUEN PÄÄTÖS

Erytyisen tuen päätöksen yhteydessä päätetään useista oppilaan oikeusturvan tai opetuksen resurssien käytön kannalta keskeisistä asioista. Ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä on oppilasta, huoltajaa tai oppilaan laillista edustajaa kuultava.

Erytyisen tuen päätöstä tarkistetaan **aina tarvittaessa** sekä lakisääteisesti toisen luokan jälkeen ja ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä. Kun erityisen tuen päätöstä tarkistetaan, oppilaalle tehdään pedagoginen selvitys.

Erytyistä tukea saavalla oppilaalla on aina HOJKS, jossa kuvataan hänen tarvitsemansa oppimisen tuki sekä tarvittaessa hänen yksilölliset oppimistavoitteensa. Erytyisen tuen päätöksen tarkistamisen jälkeen HOJKS päivitetään vastaamaan uutta päätöstä.

Huoltajan ja oppilaan kuuleminen edellyttää, että huoltajille ja oppilaalle selvitetään etukäteen kuulemisen tarkoitus, esimerkiksi keskustelu erityisen tuen päätöksen tekemisestä. Kuulemisen tarkoituksena on antaa huoltajille ja oppilaalle mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä esimerkiksi avustajan tai ohjaajan tarpeesta sekä oma arvionsa tarvittavista opetuksen apuvälineistä. Kuulemisessa selvitetään, mitä suunnitteilla oleva päätös käytännössä tarkoittaa ja miten se vaikuttaa oppilaan esi- ja perusopetuksen arkeen. Hallintolain (44 §:n 3 mom.) mukaan päätöksestä on käytävä ilmi päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu tai miten asia on muuten ratkaistu, esimerkiksi tieto oppilaan avustajapalveluista.

Eriyisen tuen päätöksessä määrätään seuraavat asiat:

- pääsääntöinen opetusryhmä
- mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut
- muut 31 §:ssä tarkoitetut palvelut, kuten oppilaan tarvitsemat apuvälineet tai tukijaksot Valteri-koulussa
- mahdolliset yksilöllistettävät oppiaineet, niiden lisääminen tai vähentäminen
- opetuksen järjestäminen poiketen 11 §:ssä määritellystä oppiaineesta
- oppilaan vapauttaminen oppiaineen opiskelusta
- muut perusopetuslain 18 §:n perusteella päätettävät erityiset opetusjärjestelyt, kuten muut opetuksen sisältöjä tai järjestämistapaa koskevat järjestelyt
- päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta
- opiskelu toiminta-alueittain

Eriyisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen, tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos oppilaan tuen tarve muuttuu erityisen tuen päätöksessä päätettävissä asioissa, tarkistetaan erityisen tuen päätös.

Ensimmäinen erityisen tuen päätös pohjautuu usein asiantuntijalausuntoihin (POL 17 § 4 mom.). Jatkossa, erityisen tuen päätöksen tarkistamista varten, opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Yhteistyö oppilaan huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Perusopetuslain (POL 17 § 2 mom.) mukaan opetuksen järjestäjän tulee erityisen tuen antamiseksi tehdä kirjallinen hallintopäätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä sekä **aina tarvittaessa** eli tilanteissa, joissa jokin erityisen tuen päätöksessä päätettävä asia muuttuu. Tällöin

- oppilaasta tehdään kirjallinen pedagoginen selvitys ja se annetaan huoltajille tutustuttavaksi,
- oppilasta ja huoltajaa kuullaan,
- erityisen tuen päätös tarkistetaan hallintolain edellyttämällä tavalla ja oppilaalle tehdään uusi erityisen tuen päätös ja
- HOJKS päivitetään vastaamaan uutta päätöstä.

Huoltaja saa erityisen tuen päätöksen tiedoksi. Eriyisen tuen päätöksessä päätetään niistä asioista, joista lasta ja huoltajaa on kuultu. Muutoksenhakua varten päätökseen on liitetty valitusosoitus. Valitusosoituksessa mainitaan, mille taholle valitus tulee toimittaa, ja yhteystiedot muutoksenhakuun.

Voit myös tutustua VIP-verkoston tietoisuuteen Erityisestä tuesta osoitteessa vip-verkosto.fi/vip-tietoisuus.

Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/paatos-erityisesta-tuesta

PEDAGOGINEN SELVITYS

Perusopetuslain mukaan ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Pedagoginen selvitys sisältää:

- oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä sekä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen oppilaan saamasta erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä
- opetuksen järjestäjän tekemän kirjallisen arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta.

Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi. Pedagoginen selvitys tehdään myös laakisääteisesti määrätyissä erityisen tuen päätöksen tarkistamisen kohdissa (toisen vuosiluokan jälkeen ja ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä) sekä aina tarvittaessa. Esi- ja perusopetuksessa erityisen tuen päätöksen tarkistaminen voi tulla kyseeseen, jos oppilaalle suositellaan toiminta-alueittain järjestettävää opetusta perusopetuksen alkaessa tai jos oppilaan pääsääntöistä opetusryhmää perusopetuksessa ei olla määritelty aiemmassa erityisen tuen päätöksessä. Pedagogisessa selvityksessä perustellaan oppilaan tuen tarve asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Pedagogisen selvityksen pohjalta opetuksen järjestäjä päättää oppilaan erityisen tuen päätöksessä päätettävät asiat. Esimerkiksi, jos oppilas hyötyy aikuisen ohjauksesta ja tuesta, on tärkeää perustella ohjauksen ja tuen tarve pedagogisessa selvityksessä. Sen perusteella erityisen tuen päätöksessä voidaan päättää esimerkiksi avustaja- ja ohjaaja-resurssin myöntämisestä oppilaalle.

Voit tutustua lomakkeeseen Pedagogiseen selvitykseen perustuva esitys erityisen tuen päätöksen sisällöstä Opetushallituksen sivuilla osoitteessa www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tuen-lomakkeet

Lähde: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

HOJKS

Eriyistä tukea tarvitsevalle lapselle tehdään esi- ja perusopetuksessa **henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)**, jossa kuvataan, kuinka lapsen esi- tai perusopetus käytännössä toteutetaan, mikä on lapsen opetuksen lähtötilanne ja mitkä ovat lapsen oppimisen tavoitteet niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

HOJKS pohjautuu lapsen opetussuunnitelmaan. Lapsen opetussuunnitelmana on esiopetuksessa esiopetuksen opetussuunnitelma ja perusopetuksessa perusopetuksen opetussuunnitelma, jolloin opetus järjestetään joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Lapsella voi olla vain yksi opetussuunnitelma kerrallaan.

Lisäksi HOJKSiin kirjataan kaikki pedagogiset ratkaisut ja opetuksen järjestäminen käytännössä sekä yhteistyö, joiden avulla tavoitteisiin pyritään. HOJKS on kirjallinen suunnitelma lapsen esi- tai perusopetuksen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta. Näitä voivat olla muun muassa erityisopetus, koulunkäynninohjaajan tuki, oppiaineiden oppimäärän yksilöllistäminen tai tunti-jaon muuttaminen. Kaikki lapsen saama tuki kirjataan HOJKSiin. Opettaja vastaa HOJKSin kirjauksista sekä pedagogisten tavoitteiden laadinnasta. Huoltajat tekevät yhteistyötä opettajan kanssa HOJKSin laadinnassa.

HOJKSissa määritellään muun muassa

- oppilaan oppilaskohtaiset tavoitteet
- vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet
- erityistarpeet
- muut pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, saman-aikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat ja oppimateriaalit sekä oppimisen tuki ja oppimisympäristöön liittyvät huomiot
- oppilaan edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat
- tavoitteet oppiaineittain tai toiminta-alueittain

Mikäli lapsella on kuntoutussuunnitelma tai muita asiantuntijalausuntoja, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Huoltajan luvalla HOJKS-tapaamiseen voi osallistua oppilaan kuntoutuksesta vastaavia terapeutteja tai muita yhteistyötahoja. HOJKS laaditaan lukuvuosittain. HOJKSissa määritellään myös oppilaan tuen tarve sekä HOJKSin arviointi. HOJKSin toteutumista seurataan vähintään kerran lukuvuodessa yhdessä huoltajien ja oppilaan kanssa.

Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/erityinen-tuki

PERUSOPETUKSEN ALOITTAMINEN VUOTTA SÄÄDETTYÄ MYÖHEMMIN (POL 27 §)

Esiopetusvuoden tai vuosien tavoitteena on oppia taitoja, jotta lapsi voi siirtyä perusopetukseen. Mikäli lapsen 6-vuotiaana alkavan esiopetusvuoden aikana huomataan, että lapsi hyötyisi sekä olisi lapsen edun mukaista jatkaa esiopetuksessa, voidaan lapselle tehdä perusopetuslain 27 pykälän mukainen päätös. Päätös tarkoittaa, että lapsi aloittaa perusopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Päätöksen perusteluihin tarvitaan psykologinen tai lääketieteellinen lausunto, jossa on oltava perustelut perusopetuksen aloittamisen siirtämiseen. Lausunnoissa olisi hyvä ottaa kantaa, että tuoko esiopetuksessa jatkaminen lapselle lisää tiedollisia ja taidollisia sekä sosiaalisia ja psykologisia valmiuksia aloittaa perusopetus vuoden päästä.

Perusopetuksen aloittamista vuotta säädettyä myöhemmin **ei voi suunnitella tai päättää etukäteen**, esimerkiksi esiopetuksen alkaessa. Asiasta tekee päätöksen aina opetuksen järjestäjä. Päätöstä tehtäessä huomioidaan esiopetuksen henkilöstön kanta asiaan. Mikäli lapsi on aloittanut niin sanotussa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa 5-vuotiaana, on perusopetuslain 27 pykälän mukainen päätös oppivelvollisuuden aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin mahdollista vain poikkeustilanteissa. Tällainen erittäin poikkeuksellinen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos lapsella on paljon poissaoloja esiopetuksesta.

OPPIMISEN TUEN KOLME TASOA

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tukimuotoja ovat perusopetuksessa esimerkiksi tukiopeus, osa-aikainen erityisopetus, avustajapalvelut ja erityiset apuvälineet. Jokaisella tuen tasolla voidaan käyttää kaikkia eri tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätökseen perustuvaa erityisopetusta.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana esi- ja perusopetuksen arkea. **Tehostettu tuki** on oppilaan oppimisen ja esiopetuksen sekä koulunkäynnin jatkuvampaa, voimakkaampaa ja yksilöllisempää tukemista. Ennen tehostetun tuen aloittamista lapselle tehdään pedagoginen arvio. Tehostettua tukea annetaan lapselle laadittavan oppimissuunnitelman mukaisesti.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Huoltajan tuki, moniammatillinen yhteistyö ja yksilöllinen ohjaus ovat tärkeitä. Erityisen tuen päätös

tehdään pedagogisen selvityksen perusteella. Pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

Jos erityisen tuen päätös tehdään perusopetuslain 17 § 4 momentin nojalla, se voidaan tehdä ilman pedagogista selvitystä, psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ja erityisen tuen antaminen aloitetaan lapsen aloittaessa esiopetuksessa. Lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Kuntien kouluissa saattaa olla ns. vaativan erityisen tuen ryhmiä. Vaativa erityinen tuki tai vaativa tuki ei ole oppimisen tuen neljäs taso. Vaativaa erityistä tukea kasvunsa, oppimisen tai koulunkäyntinsä tueksi voivat tarvita lapset ja nuoret, joilla on vakavia psyykkisiä pulmia, moni- tai vaikeavammaisuutta, kehitysvammaisuutta tai autismikirjoa. Nämä lapset ja nuoret tarvitsevat koulunkäyntinsä ja kuntoutumisensa tueksi erityisen intensiivistä, suunniteltua ja moniammatillista tukea.

Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki

TOIMINTA-ALUEITTAIN JÄRJESTETTÄVÄ OPETUS

Kun oppilaalla on vaikea kehitysvamma, jokin muu vakava vamma tai sairaus, voi olla, että oppiaineittain etenevä opiskelu ei ole oppilaan edun mukaista. Oppiaineittain etenevän opiskelun vaihtoehtona on toiminta-alueittain järjestettävä opetus. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei ole oppilaan edun mukaista opiskella oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Toiminta-alueittainen opetus on mahdollista perusopetuksessa.

Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Toiminta-alueittaisessa opetuksessa oppilas ei opiskele oppiaineita, vaan hänen yksilölliset oppimistavoitteensa määritellään viiden toiminta-alueen mukaisesti.

Toiminta-alueet ovat

- **motoriset taidot**
- **kieli ja kommunikaatio**
- **sosiaaliset taidot**
- **päivittäisten toimintojen taidot**
- **kognitiiviset taidot**

Voit lukea lisää toiminta-alueiden sisällöistä ja toiminnoista perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet. Toiminta-alueittaisen opetuksen oppimistavoitteisiin ja toimintoihin voi tutustua Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin Palapelimallista, joka löytyy Valterin nettisivuilta www.valteri.fi/koulu/valteri-ops/. Opetushallituksen sivuilta löydät tietoa, kuinka toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta päätetään osana erityisen tuen päätöstä www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/toiminta-alueittain-jarjestettava-opetus. Tutustu myös Opin ja osaan. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus-oppaaseen.

ERITYISET OPETUSJÄRJESTELYT (POL 18 §)

Erityisistä opetusjärjestelyistä säädetään perusopetuslain 18 pykälässä. Tämä pykälä mahdollistaa oppilaan opiskelun järjestämisen osittain toisin kuin perusopetuslaissa säädetään ja opetussuunnitelman perusteissa määrätään. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä. Jos oppilaan viikkotuntimäärää vähennetään, tulee tähän olla terveydelliset perusteet. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset, joten ensisijaisesti tarvitaan asiantuntijalausunto oppilaan joko somaattisesta tai psyykkisestä tilanteesta, joka estää tai vaikeuttaa koulunkäyntiä. Kaikkien erityistä tukea saavien oppilaiden osalta päätös erityisistä opetusjärjestelyistä (POL 18 §) tehdään erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Tämän jälkeen oppilaan HOJKSissa kuvataan konkreettisesti, miten oppilaan opiskelu toteutetaan käytännössä. Voit tutustua myös VIP-verkoston tietoisuun aiheesta vip-verkosto.fi/vip-tietoiskut/.

OPISKELUHUOLTO

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetus- ja kouluyhteisössä. Oppilashuolto-työtä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus ja hänen hyvinvointinsa edistäminen. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ehkäisevänä, koko yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Oppilaalla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon. Yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon sisältyvät esiopetuksessa terveydenhuoltolain mukaiset neuvolapalvelut, kouluterveydenhuollon palvelut ja kuraattori- ja psykologipalvelut sekä yksittäistä oppilasta koskeva monialainen oppilashuolto. Oppilaalla on oikeus psykologi- tai kuraattoripalveluihin säädetys- sä määräajassa. Yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon kuuluu monialainen asiantuntijaryhmä, joka kootaan tapauskohtaisesti oppilaan tueksi. Yksilökohtainen

oppilashuolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja sen toteuttaminen edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta.

Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhuolto

AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Perusopetuslain mukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on tarkoitettu 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien erityistä tukea saaville oppilaille. Toimintaa järjestetään kunnan päättämässä laajuudessa. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa virikkeellistä ja turvallista toimintaa oppilaalle ennen koulupäivää ja sen jälkeen. Toiminnan tavoitteena on

- tukea kodin ja koulun kasvatustyötä
- tukea lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua
- edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa
- ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta
- tarjota lapsille mahdollisuuden osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan
- mahdollistaa lepo rauhallisessa ympäristössä.

Oppilaalle tehtävä HOJKS voi tarvittaessa sisältää kuvauksen oppilaan osallistumisesta aamu- ja iltapäivätoimintaan sekä yhteistyöstä kyseisen toiminnan järjestäjän kanssa. HOJKSissa voidaan kuvata, miten aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet ja toimintamallit tukevat oppilaan kehitystä. Tällä tavoin oppilaan päivästä muodostuu kasvatuksellinen kokonaisuus. Tieto erityisen tuen antamisesta, siihen liittyvät asiakirjat ja niiden sisältämät tiedot ovat salassa pidettäviä. Oppilasta koskevien salassa pidettävien tietojen luovuttaminen aamu- ja iltapäivätoiminnan henkilöstölle edellyttää huoltajan antamaa yksilöityä tiedonsiirtolupaa.

Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/aamu-ja-iltapaivatoiminta

Kehitysvammaisten aamu- ja iltapäivähoitoa voidaan järjestää myös erityishuolto-ohjelmaan (EHO) kirjattuna toimintana (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 2 §).

OPETUKSEN YHTEISTYÖTAHOJA

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri

Valteri on Opetushallituksen alaisuudessa toimiva Oppimis- ja ohjauskeskus, jolla on kuusi toimipistettä Suomessa.

Jokaisessa Valterin toimipisteessä on myös koulu, joka tarjoaa opetusta esi- ja perusopetuksen erityisen tuen tason oppilaille. Oppilaan asuinkunta hakee oppilaspaikkaa Valteri-koulusta.

Valteri tukee lähikouluperiaatteen toteutumista tarjoamalla monipuolisia palveluja yleisen, tehostetun ja erityisen tuen tarpeisiin. Valteri tarjoaa oppilaille, heidän perheilleen ja lähityöntekijöilleen tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin. Palvelut voivat esimerkiksi olla ohjauskäyntejä päiväkotiin ja kouluun, tukijaksoja joko paikallisesti tai Valteri-koulussa, arviointeja ja kuntoutusta. Valteri tarjoaa myös koulutusta, kuntakumppanuutta, konsultointia, työnohjausta ja oppimateriaaleja sekä julkaisuja. Valterin palvelut ovat mahdollisia suomeksi ja ruotsiksi. Valterin toimintaan voit tutustua osoitteessa www.valteri.fi.

Elmeri-koulu

Elmeri-koululla tarkoitetaan erityiskouluja, jotka ovat olleet erityishuoltopiirien ylläpitämiä. Nykyään ne ovat kuntien tai kuntayhtymien ylläpitämiä. Elmeri-kouluja on kymmenen ja niiden opetuksen järjestäjinä voivat olla sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymät tai kunnat.

Elmeri-koulut tarjoavat opetusta kehitysvammaisille, autismikirjon oppilaille ja psykososiaalista tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Opetusta annetaan sekä toiminta-alueittain että oppiaineittain. Osa kouluista tarjoaa myös esiopetusta, lisäopetusta ja lyhytaikaista opetusta intervalli-, tutkimus- ja kuntoutusjaksoilla oleville oppilaille. www.elmerikoulut.fi

OTTEITA PERUSOPETUSLAISTA (1998/628) SEKÄ OPPIVELVOLLISUUSLAISTA (2020/1214)

17 § Erityinen tuki

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Erityisen tuen antamista koskevassa päätöksessä on määrättävä oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut 31 §:ssä tarkoitetut palvelut sekä tarvittaessa 1 momentissa tarkoitettu oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä hankittava oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä ja oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella arvio erityisen tuen tarpeesta (pedagoginen selvitys). Pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologi-

sella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vammaan, sairauteen, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

17a § Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja

muun tuen antaminen. Suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi. Suunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa.

18 § Erityiset opetusjärjestelyt

Oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin tässä laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos: 1) oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot; 2) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai 3) se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

25 § Oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 1 momentissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta.

26 a § Esiopetukseen osallistuminen

Oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuotena lapsen on osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen on osallistuttava 26 §:n

Lähteet:

Perusopetuslaki (1998/628) www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628

Oppivelvollisuuslaki (2020/1214) www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214

1 momentin mukaisesti esiopetukseen oppivelvollisuuden alkamisvuonna. Lisäksi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta.

Sellaisella lapsella, joka 27 §:n mukaisesti aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin, on oikeus saada esiopetusta tämän pykälän 1 momentissa säädetyn lisäksi myös oppivelvollisuuden alkamisvuonna.

27 § Opetuksen poikkeava aloittamisajankohta

Lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. Opetuksen järjestäjä voi mainittujen selvitysten perusteella antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin.

OPPIVELVOLLISUUSLAKI (2020/1214)

2 § 3 mom. Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättymisen

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 2 momentissa säädettyä aikaisemmin (pidennetty oppivelvollisuus).

HYÖDYLLISIÄ MATERIAALEJA JA LINKKEJÄ

Palapelimalli toiminta-alueittaiseen opetukseen: www.valteri.fi/wp-content/uploads/2017/09/TOI-opetuksen-tukimateriaali-PALAPELIKUVIOLLA.pdf

Pedagogisen selvityksen ja HOJKS:n mallilomakkeet: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tuen-lomakkeet

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri: www.valteri.fi

VIP-verkosto: vip-verkosto.fi

TUVET tutkimus- ja kehittämishankkeen (2018-2021) verkkosivut: www.tuvel.fi

e-Erika (01/2022):

Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen teemanumero
journals.helsinki.fi/e-erika/issue/view/160

Hyttiäinen M., Kokko L., Mäki M., Pietiläinen E. & Virtanen P. 2014. Vaikeavammaisten oppilaiden opetus – Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. 3. uudistettu painos. Helsinki: Erja Pietiläinen ja Maiju Mäki, Kehitysvammaliitto ry.

Juurikainen, O. 2018. Saatan oppia hitaasti. Vinkkejä toiminta-alueittain opiskelevien lasten ja nuorten opetukseen. Sanoina: Saksa.

Äikäs, A. & Rämä, I. (toim.) 2022. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus. PS-kustannus.

LÄHTEET

Oppivelvollisuuslaki (2020/1214) www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214

Perusopetuslaki (1998/628) www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628

Perusopetusasetus (2012/422) www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (2012/422) www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet

Esiopetussuunnitelman perusteet 2014 www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Varhaiskasvatuslaki (2018/540) www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet

ERITYISEN TUEN PÄÄTÖS:

www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/paatos-erityisesta-tuesta

www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/erityinen-tuki

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS:

www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus

TOIMINTA-ALUEITTAINEN OPETUS

www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/toiminta-alueittain-jarjestettava-opetus

www.valteri.fi/artikkelit/tavoitteet-kootaan-yksilollisesti-toiminta-alueittain-opiskelun-palapelimalli/

www.valteri.fi/artikkelit/tavoitteen-asettaminen-toimintakyky-huomioiden/

OPISKELUHUOLTO:

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2013/1287) www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287

Opiskeluhoolto www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto

AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA

www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/aamu-ja-iltapaivatoiminta

Aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2011

Opetushallituksen ohjeistukset www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot

MUISTIINPANOJA

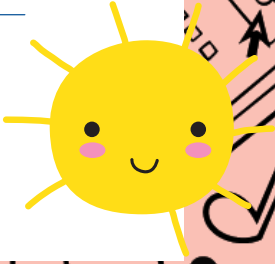

$4+3=$

1 class

MUISTIINPANOJA

Tämä opas on suunnattu vaikeasti vammaisten tai vakavasti sairaiden lasten huoltajille, kuntoutustyön ja terveydenhoidon ammattilaisille, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstölle. Oppaassa selvennetään mitä tulee huomioida suunniteltaessa lapsen esi- ja perusopetusta. Lisäksi oppaassa kerrotaan esi- ja perusopetuksessa olevien termien ja hallinnollisten päätöksen merkityksestä. Tavoitteena on antaa ymmärrettävästi tietoa siitä, kuinka vaikeasti vammaisen tai vakavasti sairaan lapsen opetukseen liittyvät hallinnolliset päätökset vaikuttavat hänen koulupolkuunsa.

KESKEISTÄ!

- Lapsen esi- ja perusopetuksen suunnittelu voidaan aloittaa, kun lapsi on 4-vuotias
- Kodin, varhaiskasvatuksen, koulun ja lapsen kuntouttajien sekä terveydenhuollon asiantuntijoiden yhteistyö on tärkeää, kun suunnitellaan lapsen varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta
- Pidentetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan lapsen esiopetus voi olla kaksivuotinen ja alkaa jo lapsen ollessa 5-vuotias
- Perusopetuksessa opetus järjestetään joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain
- Erityisen tuen päätöksessä päätetään useista lapsen oikeusturvan tai opetuksen resurssien käytön kannalta keskeisistä asioista
- Pedagogisessa selvityksessä perustellaan erityisen tuen päätöksen yhteydessä päätettävät asiat lapsen oppimisen tuki ja yksilölliset tarpeet huomioiden

Oppaan kokoamisesta ovat vastanneet:

VIP-verkoston toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen teemaryhmä

Päivi Lång, ohjaava opettaja, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri | **Pirjo Koivula**, opetusneuvos, Opetushallitus | **Irene Rämä**, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto | **Lauri Rätty**, erityisluokanopettaja, Jyväskylä | **Merja Mannerkoski**, erityisasiantuntija, OKM | **Aino Äikäs**, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto | **Maiju Mäki**, tuottaja, Kehitysvammaliitto | **Vera Tarvonen**, päiväkodin johtaja, Helsingin kaupunki | **Hannu Heiskala**, lastenneurologian dosentti, HY

Kuvat: iStockphoto | Taitto: Source Creative Oy, 2022

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

VALTERI